

Türkiye’de Şehir Coğrafyası Derslerine Genel Bir Bakış

An Overview of Urban Geography Education(courses) in Türkiye

Özet

Şehir coğrafyası, insanların fiziki mekândaki beşerî faaliyetlerini analiz eden ve şehirlerin sosyal, ekonomik, çevresel dinamiklerini metodolojik bir yaklaşımla açıklayan bir disiplindir. Araştırmanın önemi, şehir coğrafyası eğitiminin Türkiye'deki coğrafya bölümlerinde nasıl verildiğini, derslerin tarihçesini ve günümüz koşullarındaki durumunu değerlendirmektedir. Fen-Edebiyat Fakülteleri ve coğrafya bölümleri ile sosyal bilimler enstitülerindeki coğrafya anabilim dalı ders içerikleri incelenmiş, ders kitapları ve şehir coğrafyasına dair diğer akademik kaynaklar kullanılmıştır. Yöntem olarak, şehir coğrafyası derslerinin içerikleri analiz edilmiş; tarihsel evrim, kentsel planlama, kentsel sosyoloji, ekonomi, çevre-şehir ilişkisi, jeopolitik ve coğrafi bilgi sistemleri gibi konular değerlendirilmiştir. Ayrıca, teorik bilgiye ek olarak uygulamalı eğitim yöntemleri, saha çalışmaları ve staj imkanları da analiz edilmiştir. Bulgular, şehir coğrafyası derslerinin kapsamlı bir içerik sunduğunu, teorik bilgi ile uygulamalı öğrenme fırsatlarını dengeli bir şekilde sunduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, Türkiye'deki coğrafya eğitiminin şehir coğrafyasına geniş bir yelpazede içerik sağladığı ve coğrafyacıların şehirle ilgili çalışmalara donanımlı hale gelmelerine katkıda bulunduğu görülmüştür. Öneri olarak, şehir coğrafyası eğitiminde daha fazla uygulamalı proje ve saha çalışmasına yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Abstract

Urban geography is a discipline that analyzes human activities in physical space and explains the social, economic, and environmental dynamics of cities through a methodological approach. The significance of this study lies in its evaluation of how urban geography is taught in geography departments across Turkey, including the historical development of the courses and their current status. Course contents from Faculties of Arts and Sciences, geography departments, and graduate programs in social sciences institutes were examined, along with textbooks and other academic sources related to urban geography. The methodology involved a content analysis of urban geography courses, focusing on themes such as historical evolution, urban planning, urban sociology, economy, the relationship between environment and city, geopolitics, and geographic information systems (GIS). In addition to theoretical knowledge, the study also analyzed practical training methods, field studies, and internship opportunities. The findings reveal that urban geography courses offer a comprehensive curriculum, balancing theoretical knowledge with practical learning opportunities. As a result, geography education in Turkey provides a broad content base for urban geography and contributes to equipping geographers with the necessary skills for urban-related research. As a recommendation, the study emphasizes the need for more applied projects and fieldwork in urban geography education.

Giriş

Bu çalışma, Türkiye’de şehir coğrafyası eğitimini ele almaktadır. Özet kısmında kısaca genel tanımına yer verdiğimiz şehir ile ilgili tanım; genel ve spesifik şehir çalışmalarında çok çeşitli şekillerde kullanıldığından, Türk Dil Kurumu'nun "müfredat" kelimesine verdiği iki farklı anlamı

Şule Demir

Öğr. Gör. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi,
OMYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Osmaniye,
Türkiye, suledemir@osmaniye.edu.tr.
Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-9247-446X>

Article Type / Makale Türü

Research Article / Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelime Şehir coğrafyası, şehir coğrafyası Eğitimi,
şehir coğrafyası araştırmaları.

Keywords

Urban geography, urban geography curriculum, urban
geography research.

JEL Codes: I21, I28, R12

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma, kamuya açık ve erişilebilir kaynaklardan elde edilen veriler temelinde yürütülmüş olup, herhangi bir deneysel çalışma, anket, görüşme veya kişisel veri kullanımını içermemektedir. Bu nedenle etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Submitted: 11 / 02 / 2025

Accepted: 18 / 06 / 2025

inceleyerek başlamaktadır. Bu anlamlardan birincisi, bir bütünü oluşturan bireylerin ayrıntıları; diğeri ise eğitim bilimi bağlamında öğretim programını ifade etmektedir. Özellikle eğitim ve öğretim mevzuatının temel bir unsuru olan müfredat, devletlerin eğitim sistemlerinde temel bir yere sahiptir. Eğitim ve öğretimdeki mevzuatın her kademesinde önemli bir rol oynayan müfredat, devletlerin temel eğitimden yükseköğretime kadar geniş bir yelpazede eğitim-öğretim hayatını düzenler. Formal veya informal eğitime bakılmaksızın, müfredat eğitim-öğretim sürecini bütünleştiren ve kapsamlı kılan bir yapı oluşturur. Üniversitelerde müfredatın belirlenmesi, bölümün amaç ve hedefleri doğrultusunda gerçekleşir. Bu amaçlar, ülkenin eğitim-öğretim mevzuatı, uygulayan sistem ve organizasyonların görev ve vizyonu ile bürokratik süreçlerin karar ve uygulama planlarına bağlıdır. Üniversitelerde diğeri bölümlerde olduğu gibi coğrafya bölümleri, belirli bir müfredata ihtiyaç duyar. Bu müfredatın belirlenmesinde, öğrencilere hangi derslerin verileceği, eğitim konuları, öğretmenlerin sıralaması gibi faktörler göz önünde bulundurulur. Türkiye’de coğrafya bölümleri, ülkenin eğitim sistemine adapte olarak zaman içinde değişim ve dönüşüme uğramıştır. Coğrafya, Batı medeniyetlerinin etkisiyle ilerleyen yıllarda önem kazanmış ve coğrafya bölümlerinin sayısında artış görülmüştür.

Şehir coğrafyasının eğitimi ve müfredatının araştırılması, temel kavramların anlaşılmasını sağlar ve şehir coğrafyasının temel kavramlarını açıklar. Bu kavramlar arasında şehirleşme, şehir-dışı yerleşim, kentsel planlama, şehir fonksiyonları gibi konular bulunur. Bu sayede şehir coğrafyasının genel anlamını anlamak daha kolay hale gelir. Şehirle ilgili temel kavramların anlaşılması; şehirleşme süreçlerini öğrenme, şehirlerle ilgili sorunların anlaşılması, küresel ve yerel bağlamlarda şehirleşmeyi değerlendirme, çevresel etkileri ve sürdürülebilirlik konularını inceleme, şehir planlama ve yönetim süreçlerini tanıma, toplum, kültür ve ekonomi bağlamında inceleme yeteneği, istihdam imkânlarını keşfetme esasına dayanır. Şehir coğrafyası derslerinin temel kazanımlarını oluşturmakla birlikte, bu alanda yetişecek coğrafyacıların zamanın gerekleri yönünde eğitimi ve çağın gereksinimlerine yönelik çözüm önerileri geliştirebilme hedeflerine yönelik eğitildiğine dair ipuçları taşımaktadır.

Şehir coğrafyası eğitimi ve müfredatı, şehirleşme süreçlerini detaylı bir şekilde açıklamaktadır. Şehirlerin nasıl ortaya çıktığını, büyüdüğünü ve evrildiğini kavramak, şehir coğrafyasının ana odak noktalarından biridir. Şehir coğrafyası araştırmaları, şehirlerde karşılaşılan sosyal, ekonomik ve çevresel sorunları anlamak için gerekli araçları sunmaktadır. Kentsel yoksulluk, konut sorunları, trafik sıkışıklığı gibi konuların altında yatan nedenleri anlamak, şehir coğrafyasının hedefidir. Şehir coğrafyası eğitimi, küresel ve yerel düzeyde şehirleşme süreçlerini değerlendirme yeteneği kazandırmaktadır. Farklı coğrafi bölgelerdeki şehirleşme dinamiklerini anlamak, küresel ölçekte meydana gelen değişimleri kavramak açısından önemlidir. Şehir coğrafyası eğitimi, şehirlerin çevresel etkilerini ve sürdürülebilirlik stratejilerini anlama fırsatı sunmaktadır. Bahsi geçen hususlar, şehirlerin doğal kaynakları nasıl etkilediğini ve çevresel sürdürülebilirlik için alınabilecek önlemleri anlamak açısından önemlidir. Şehir planlama ve yönetim süreçlerini tanıtarak, bu alanda çalışan uzmanların nasıl kararlar aldığını ve şehirleri nasıl yönettiklerini anlamak için bir temel oluşturmaktadır. Şehir coğrafyası eğitimi, şehirlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını anlama yeteneği kazandırır. Şehirlerin nasıl birer sosyal organizma olduğunu ve toplum üzerindeki etkilerini değerlendirmek, bu eğitimin hedeflerindendir. Şehir coğrafyası eğitimi ve müfredatı, öğrencilere bu alanda kariyer yapma fırsatlarını keşfetme imkânı sunar. Şehir planlama, çevre politikaları, kentsel gelişim gibi alanlarda çalışma potansiyeli hakkında bilgi edinmek, gelecekteki kariyer seçeneklerini belirlemede yardımcı olabilir. Bahsi geçenlerden yola çıkarak; çalışmanın amacı, coğrafya mezunlarının şehirle ilgili donanımlarını ortaya koymak, mezunların yerel ve merkezi yönetim birimlerindeki kamu kurumlarına mesleki manada katkı sağlamalarını beklemektir.

Bu katkılar, şehir coğrafyasının genel bilgi düzeyini artırmanın yanı sıra, şehirleşme süreçlerini anlamak ve şehirlerde karşılaşılan sorunlara çözüm bulma konusunda bir temel oluşturma anlamına sahiptir. Nitekim tarihi bakımdan şehirlerin ele alınması, aslında geçmişte şehirlerin geçirdiği sosyal, ekonomik, kültürel ve politik süreçlerle birlikte doğal ve beşerî risklerin müfredat

kapsamında kazandırılması, olası risklerin anlaşılması ve geleceğe yönelik planlamalar konusunda yön verici bir katkısı olması bakımından müfredatlar içerisinde önemle üzerinde durulmaktadır.

Erinç (1973) "Cumhuriyet’in 50. Yılında Türkiye’de Coğrafya, Elli Yılda Coğrafya" başlıklı eserinde coğrafya ilmini konu almıştır. İzbirak (1976), Türkiye’de son yarım yüzyıl içinde coğrafya alanındaki gelişmeleri değerlendirmiştir. Efe (1997), "Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metod ve Teknikler" konusunu ele almıştır. Akkan (1998), Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin kuruluşunun 60. yıl dönümünde Coğrafya Bölümü’nü ve eğitimini bildirisinde ele almıştır. Koçman (1999), Cumhuriyet döneminde yükseköğretim kurumlarında coğrafya öğretimi ve sorunlarını incelemiştir. Ünlü (2001), ilköğretim okullarında coğrafya eğitim ve öğretimi araştırma konusu edinmiştir. Engin, Akbaş ve Gençtürk (2003), 1. Coğrafya Kongresi’nden günümüze liselerimizde müfredat programlarındaki değişimleri araştırmışlardır. Kızılcıaoğlu (2006), ilköğretimin ilk kademesinde coğrafya eğitimi ve öğretimi incelemiştir. Karabağ ve Şahin (2007), hazırladıkları “Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi” adlı kitapta lise coğrafyasındaki mevcut problemleri aşmak için çözüm yolları üzerine tespit ve açıklamalarda bulunmuşlar ve coğrafya eğitimindeki eksikliklere temas etmişlerdir. Taş (2007), “Coğrafya Eğitimi” adlı kitabında coğrafi bilgi ve beceride yeterlilik, coğrafya dersi öğretim programları, coğrafyanın konusu ve öğrenme alanları, coğrafya standartları, coğrafyada öğrenci başarısı başlıklarını ele almıştır. İncekara (2007), ortaöğretim coğrafya eğitiminde uluslararası eğilimleri Türkiye örneği üzerinden izah etmiştir. İncekara (2009), uluslararası alanda coğrafya eğitimi araştırmaları ve Türkiye’den örnekler konusunu ele almıştır. Akınoğlu (2013), "Coğrafya Eğitimi ve Toplum" adlı makalesinde coğrafya ve toplum ilişkisine vurgu yapmıştır. Tanrıkulu (2018), “Türkiye’de Coğrafyacı ve Coğrafya Eğitimsi İkileminde Coğrafya Bilimi” başlıklı bildirisinde coğrafyacı ve coğrafya eğitimi irdelemiştir. Bilgili ve Kocalar (2020), “Coğrafya Nedir?” sorusuna coğrafya eğitimi çerçevesinden yanıt aramışlardır. Köşker, Şahin, Karabağ, Şahin, Öner, Kırkeser, Yiğit-Özudoğru, Göcen ve Bozkır (2022), “Coğrafya Eğitimi: Coğrafya Dersi Öğretim Programları” adlı kitapta araştırmacılar, uygulayıcılar ve politika yapımcılar için kaynak olması adına, coğrafya dersi öğretim programlarını kronolojik olarak tasnif etmiş ve işlemiştir. Kitapta, Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar geçen süreçte uygulanan coğrafya dersi öğretim programları; program felsefesi, öğretim amaçları, program öğeleri ve içerik yönünden incelenmiştir. Özey (2019), “Geçmişten Günümüze Coğrafya Eğitimi” adlı tebliğinde, coğrafya eğitimi veren fakülteler, eğitim fakülteleri ve müfredatlarına yönelik problemlere ışık tutmuştur. Babacan (2022), “Coğrafya Bölümü Lisans Öğretim Programına İlişkin Bir Değerlendirme” adlı makalesinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi coğrafya bölümü eğitimi ele almıştır. Şüphesiz çalışmalar burada verilenlerle sınırlı değildir. Türkiye’de şehir coğrafyası eğitimlerini içeren müfredatların incelemesine yönelik bir çalışmaya ise rastlanmamıştır.

1. Çalışmanın Amacı, Yöntemi ve Malzemesi

Dünya nüfusunun hızla artması ve çoğunluğunun şehirlerde yaşaması, şehirleri yaşam alanları ve ortaya çıkan problemleri çağımızın önemli meselelerinden biri hâline getirmiştir. Afetler, salgın hastalıklar gibi birçok faktör hem şehirlere olan talebi artırırken hem de şehirlerde yaşamayı, planlama ve yönetsel süreçleri dikkatlice yürütme gereksinimi bakımından önemli hâle getirmiştir.

Türkiye'deki Coğrafya bölümleri genellikle Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler temel alanında yer almaktadır. Üniversitelerde bu bölümler genellikle Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi ve Eğitim Fakülteleri bünyesinde bulunmaktadır. Sosyal Bilimler Enstitülerinde yer alan Coğrafya Anabilim Dalları müfredatları da incelenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın malzemesini, anılan fakülte ve enstitülerden açık kaynak kodlu sundukları resmî web adreslerinden yahut görüşme usulüyle temin edilmiştir. Ardından tüm üniversiteler arasından Coğrafya bölümleri ile Coğrafya Anabilim Dalı'nda faaliyet gösteren enstitüler Excel ortamında tablo hâline getirilerek dersin adı, ders saati, ders içerikleri, kazanımları ve ders materyalleri taranmıştır.

Çalışmanın sınırlılıkları, bazı bölüm müfredatlarının açık erişimli olmamasıdır. Bu durum, çalışmanın farklı zaman dilimlerinde ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca çalışmanın yazım

süreci başlangıcında (2018 ve 2019 müfredatı dönemi) 38 Coğrafya bölümü bulunurken, günümüzde bu sayının 53'e çıkmıştır (<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10036> Erişim tarihi, 10.02.2025). Bu durum, bazı bölüm müfredatlarının güncellenmesi nedeni ile tekrar incelemeyi gerekli kılmıştır. Bölüm sayısının artması, lisans derslerini daha detaylı ele almayı çalışmanın kapsamı bakımından sınırlandırmıştır. Nitekim Türkiye'deki Coğrafya bölümleri ve Anabilim Dallarındaki müfredat verileri, üniversitelerin resmî web sitelerinden ve açık kaynaklardan elde edilmiştir. Ayrıca bazı üniversitelerle yapılan görüşmelerde ek bilgiler verilmektedir. Veri toplama, düzenleme ve analiz süreçlerini kapsayan nitel araştırma yöntemlerinin birleştirilmesi, çalışmaya temel oluşturmaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları arasında güncel müfredatların tam manada tanımlanmamış olması da bulunmaktadır. Ancak bu durum her üniversite için geçerli olmayıp, bazı yeni kurulan Coğrafya bölümlerinde tam erişime açık olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmada verilen Coğrafya bölümlerinin seçilmesinde kuruluş tarihleri, eğitimci kadroları ve öğrenci sayıları gibi hususlar dikkate alınmıştır. 2008 ve sonrasında kurulan üniversitelerdeki Coğrafya bölümlerinin eğitimlerinin lisans düzeyiyle sınırlı oldukları görülmektedir.

2. Coğrafya Bölümlerindeki Şehir Coğrafyası Dersleri

İlk kurulan coğrafya bölümlerinde yetişen öğrenciler, gördükleri müfredatı kendi akademik kariyerlerinde sıklıkla kullanmışlardır. "Şehir Coğrafyası" dersleri bu bağlamda öne çıkan derslerden biridir. Bu dersler, günümüzde de aynı adla okutulmakta ve geçmişten günümüze taşınan bilgi birikimini yansıtmaktadır. Bu çalışmanın devamında, Türkiye'deki coğrafya bölümlerinde müfredatın nasıl belirlendiği, bu süreçte etkili olan faktörler ve coğrafya eğitimindeki evrim konularına odaklanılacaktır. Türkiye’de akademik düzeyde şehir coğrafyasıyla ilgili dersler-konular üniversitelerin coğrafya bölümlerinde lisans eğitimiyle başlar. Coğrafya bölümlerinde lisans eğitiminin ilk iki akademik ders döneminde yoğunlukla coğrafyanın temel derslerinden olan beşerî coğrafya kapsamında şehir coğrafyasıyla ilgili bazı konulara temas edilmektedir. Daha sonraki dönemlerde şehir coğrafyası konularına, yerleşme coğrafyası, kırsal ve şehir yerleşmeleri, şehir fonksiyonları ve mekân kullanımları gibi çeşitli adlar altında zorunlu ve seçmeli olarak yer verildiği görülmektedir. Lisansüstünde ise dersler uzmanlaşmaya yönelik okutulduğundan daha çok çeşitlilik gösterir. Bu programlarda şehir coğrafyası konuları spesifik nitelikte olmakla birlikte lisans yüksek öğrenim kademelerinde aynı adla anılsa bile eğitim kademesine göre nispeten ayrıntılı düzeyde ele alınır. Üniversitelerimizde 2000’li yıllardan sonra şehir coğrafyasıyla ilgili derslerin sayısı arttığı gibi müfredat bakımından geliştiği; güncel ve çok boyutlu hale gelen şehir yerleşmelerine paralel içerik yönünden de zenginleştiği dikkat çekmektedir. Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Coğrafya Bilim Dalı doktora programında yer alan Türkiye’de Şehir Coğrafyası Araştırmaları dersinden yola çıkılarak üretilmiştir. Çalışmada, Türkiye'deki şehir coğrafyası eğitime yönelik genel bir değerlendirme yapmak amacıyla, 48 üniversitenin coğrafya bölümleri ile ilgili ders programları incelenmiştir. Söz konusu üniversitelerden elde edilen veriler, dersin adı, haftalık saati, içerikleri, kazanımları ve materyalleri gibi çeşitli parametreleri içerecek şekilde Excel tablosunda sistematik biçimde düzenlenmiştir. Ancak bu verilerin hacmi oldukça geniş olduğundan, tamamının tablo veya grafik formatında bu makale kapsamında sunulması şekil ve uzunluk açısından mümkün olmamıştır. Bu nedenle örneklem olarak, şehir coğrafyası eğitimi konusunda köklü geçmişe sahip olan İstanbul, Ankara, Marmara ve Ege Üniversitelerine ait müfredatlar seçilmiş ve bu üniversiteler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

3. Şehir Coğrafyası Dersleri Ve İçerikleri

Türkiye’de akademik anlamda şehir coğrafyasının çeşitli konularına, yükseköğretim sınavında başarılı olarak coğrafya bölümlerine ve öğretmenliğine gelen öğrenciler için ilk olarak coğrafyanın temel bilgilerini kazandırmak adına beşerî coğrafya veya yerleşme coğrafyası dersleri içerisinde yer verilir. Üniversitelerde beşerî coğrafya veya yerleşme coğrafyası derslerinin genellikle birinci sınıfta

1 ve 2 şeklinde dönemlere ayrılarak, bazılarında ise tek dönem olarak müfredata konulduğu görülür.

Lisans eğitim müfredatında bazı üniversitelerde ikinci yıl, bazılarında ise üçüncü yıla şehir (kent) coğrafyası dersi konulmuştur. Bazı bölümlerde şehir coğrafyasına ilaveten, seçmeli olarak “Türkiye Şehir Coğrafyası” dersinin konulduğu ayırt edilir. Bölümlerde çoğunlukla zorunlu olan şehir coğrafyası dersleri, fiziki coğrafya ve CBS uygulamalarının daha etkin olduğu bazı coğrafya bölümlerinde ise seçmeli ders şeklinde konulduğu da olmaktadır.

Şehir coğrafyası dersinin amacı; şehir tanımı, şehir-kır yerleşmesi ayrımında kullanılan ölçütler, şehirleşme, şehirleşmenin Dünya’da ve Türkiye’de tarihî gelişimi, şehirleşmede etkili olan faktörler, şehir fonksiyonları, şehirlerin sınıflandırılması, fonksiyonlarına göre belirlenmiş şehir tipleri ve özelliklerini öğretmektir. Bu dersleri gören öğrenciler; şehirlerin ortaya çıkışları ve hareketleri, Sanayi Devrimi sonrası şehirleşme hareketleri, şehir bölgelerinin tespitinde kullanılan kıstaslar ve bölgeler, şehir ve bölgesi arasındaki farklılıklar, şehirlerin sınıflandırılması gibi öğrenme çıktılarıyla mezun olmaktadır.

Yüksek lisans eğitimine başlayan öğrenciler, ilgi alanına göre beşerî ve ekonomik coğrafya, bölgesel coğrafya ve Türkiye coğrafyasında daha çok şehir, kent ve mekân başlıklı ders müfredatına konan şehir coğrafyasıyla ilgili derslerini seçmeli veya zorunlu ders kapsamında alırlar. Doktora programında ise öğrencinin seçtiği çalışma alanıyla ilişkili olup yine şehir başlığının doğrudan veya dolaylı olarak sunulduğu müfredat oluşturulmaktadır. Ders saatleri, teorik iki, üç, dört ders saati olabilmektedir.

Şehir coğrafyası eğitiminde bahsi geçen konuda ders veren bilim insanlarının eserleri ve günümüzde de yaygın ders materyali olarak müfredatta yer verilen bilimsel eserler mevcuttur. Bunlar arasında, Tümertekin (1962) Beşeri ve İktisadi Coğrafya’ya Giriş, Tümertekin (1973) Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsiz Fonksiyonlar, Göney & Bayartan (2019, 2017) Şehir Coğrafyası I ve II, Uğur & Aliagaoglu (2014) Şehir Coğrafyası, Tümertekin & Özgüç (2019) Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân, Keleş (2021) Kentleşme Politikası gibi bilimsel eserlerin ders materyali olarak yer aldığı görülmektedir.

4. Lisans Dersleri

Türkiye’de günümüzde 36 Fen-Edebiyat Fakültesi’nin coğrafya bölümünde ve 30 Eğitim Fakültesi’nin coğrafya öğretmenliği programında lisans eğitimi verilmektedir. Ancak bu makalede şehir coğrafyası ders içerikleri incelenen coğrafya bölümü sayısı sınırlandırılmış; Marmara, İstanbul, Ege ve Ankara üniversitelerinde faaliyet gösteren dört coğrafya bölümünün müfredatı dikkate alınmıştır. Adı geçen bölümlerde okutulan şehirle ilgili dersler Tablo 1’de verilmiştir. Bu tabloda görüldüğü üzere, üniversitelerin öğretim programında Marmara’da 2, İstanbul’da 7, Ege’de 3 ve Ankara’da 1 ders doğrudan şehirle ilgilidir. Dolayısıyla üniversitelerde ders sayısı konusunda farklı yaklaşımlar olduğu gözlemlenmektedir.

Öte yandan ders adları incelendiğinde, Şehir Coğrafyası, Türkiye Şehir Coğrafyası, Kent ve Kentsel Sorunlar, Şehirlerin Tarihi Coğrafyası, Türkiye’de Nüfus ve Kentleşme Hareketleri, Dünyada Şehir: Mega Şehirler, Uygulamalı Kent Coğrafyası gibi çeşitli başlıkların olduğu söylenebilir. Başlıklarda şehir (kent) ve şehirleşme (kentleşme) kelimelerine doğrudan atıf yapılmaktadır. Ayrıca konuların Türkiye ve dünya ölçeğinde ele alındığı anlaşılmaktadır. İçerik bakımından ise, şehir ve ilgili kavramların açıklaması; şehrin oluşumunu sağlayan etkenler; ülkemizde ve dünyada şehirleşme; şehirlerin gelişimi ve dönemleri; fonksiyon özellikleri; şehirleşme ve şehirlerin sorunları ile ilgili bilgilerin kazanımını sağlamaya yönelik alt başlıklardan oluşmaktadır.

Tablo 1. Türkiye’de Şehir Coğrafyası Eğitimi: Marmara, İstanbul, Ege ve Ankara Üniversitelerindeki Lisans ve Lisansüstü Dersler (2023-2024).

Dersin Adı	Üniversite	Öğrenim Düzeyi	Haftalık Ders Saati
Şehir Coğrafyası	Marmara	Lisans	3
Türkiye Şehir Coğrafyası	Marmara	Lisans	2

Şehir Coğrafyası	İstanbul	Lisans	2
Türkiye’de Nüfus ve Kentleşme Hareketleri	İstanbul	Lisans	2
Türkiye’de Kentsel Gelişme Sorunlar ve Politika	İstanbul	Lisans	2
Dünyada Şehirler: Mega Şehirler	İstanbul	Lisans	2
Türkiye Şehirlerinin Tarihi Coğrafyası	İstanbul	Lisans	2
Türkiye Şehirleri	İstanbul	Lisans	2
Şehirsiz Planlama	İstanbul	Lisans	2
Kentsel Yerleşim Coğrafyası	Ege	Lisans	2
Türkiye’de Kentleşme Hareketleri	Ege	Lisans	2
Uygulamalı Kent Coğrafyası	Ege	Lisans	2
Kentsel Coğrafya	Ankara	Lisans	4
Antik Kentler ve Doğal Çevre Koşulları	Marmara	Yüksek Lisans	3
Şehirlerin Yerleşim Dinamikleri	İstanbul	Yüksek Lisans	3
Kentsel Planlama ve Kentsel Çevre Analizi	İstanbul	Yüksek Lisans	3
Kentsel Gelişme Süreci Konut ve Kentleşme Politikası	İstanbul	Yüksek Lisans	3
Kentsel Koruma ve Türkiye	Ege	Yüksek Lisans	3
Metropol Kentlerin Gelişimi	Ege	Yüksek Lisans	3
Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi	Ege	Yüksek Lisans	3
Kent Coğrafyası Araştırmaları	Ege	Yüksek Lisans	3
Kentsel Ekoloji	Ege	Yüksek Lisans	3
Türkiye’de Kentleşme Modelleri	Ege	Yüksek Lisans	3
Kentsel Alanlarda Arazi Kullanımı Ve Yönetimi:	Ankara	Yüksek Lisans	3
Kentsel Ve Bölgesel Kalkınma Politikaları:	Ankara	Yüksek Lisans	4
Türkiye’de Şehir Coğrafyası Araştırmaları	Marmara	Doktora	3
Türkiye’de Şehirleşme	Marmara	Doktora	3
Türkiye’de Yer Değiştiren Şehirler	Marmara	Doktora	3
Türkiye Kentlerinde Planlama Sorunları ve Kent Kimlikleri	Marmara	Doktora	3
Türkiye’de Üniversiteler ve Üniversitelerin Şehirlerin Gelişimine Etkileri	Marmara	Doktora	3
Şehir Coğrafyası Literatürü	Marmara	Doktora	3
Ortadoğu’ da Şehirleşme	Marmara	Doktora	3
Türkiye’de Bölgelerin Şehirleşme Özellikleri	Marmara	Doktora	3
Dirençli Kentler ve Türkiye’de Kentsel Dirençlilik	Marmara	Doktora	3
Kentsel Morfoloji	Marmara	Doktora	3
Ortadoğu’da Başşehirler ve Şehirleşme	Marmara	Doktora	3
Kalkınmakta Olan Ülkelerde Şehirleşme	İstanbul	Doktora	3
Kent Araştırmalarında Tarihsel Veri Kaynakları: Araştırma ve Uygulama	İstanbul	Doktora	3
Kentsel Alanlarda Ulaşım Sistemleri: Esaslar ve Kavramlar	İstanbul	Doktora	3
Şehirsiz ve Kırsal Alanlarda Rekreasyon	İstanbul	Doktora	3
Mekânsal Planlama: Ekonomik, Sosyal ve Ekolojik Analiz	İstanbul	Doktora	3
Kentsel Ekoloji	Ege	Doktora	3
Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi	Ege	Doktora	3
Türkiye’de Kentleşme Modelleri	Ege	Doktora	3
Kentsel Koruma ve Türkiye	Ege	Doktora	3
Metropol Kentlerin Gelişimi	Ege	Doktora	3
Kent Coğrafyası araştırmaları	Ege	Doktora	3
Kentleşmenin Global Boyutları	Ege	Doktora	3
Kent ve Kültürel Kimlik	Ankara	Doktora	3
Şehir Klimatolojisi	Ankara	Doktora	3
Kentsel Sosyal Coğrafya	Ankara	Doktora	3

Kaynak: İncelenen üniversitelerin web sayfasından alınmıştır.

Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi’nde lisans seviyesinde iki ders okutulur. Bunlar 3. dönemde okutulan Şehir Coğrafyası ile seçmeli olarak 7. dönemde okutulan Türkiye Şehir Coğrafyası’dır.

Şehir Coğrafyası dersi, haftada 3 saat zorunlu olarak okutulur. Dersin içeriği konu başlıkları olarak; şehir kavramı, şehirlerin ortaya çıkışı ve şehirleşme hareketleri, Sanayi Devrimi’nin şehirleşmeye etkileri, yeryüzünde şehirlerin dağılışı, şehirlerin genel fonksiyonları, şehirlere bağlı bölgeler, şehir ile bölgesi arasındaki farklılıklar, şehirlerin sınıflandırılması, ekonomik fonksiyonlar ve bu fonksiyonlara bağlı şehir tipleri, kültürel fonksiyonlar ve bu fonksiyonlara bağlı şehir tipleri, idari ve siyasi fonksiyonlar ve bu fonksiyonlara bağlı şehir tipleri, diğer fonksiyonlar ve bu fonksiyonlara bağlı şehir tipleri, şehirlerin coğrafi ve topografik mevkileri, şehirlerin coğrafi ve topografik mevkilerine göre sınıflandırılması şeklinde ayrılmıştır.

Türkiye Şehir Coğrafyası dersi haftada 2 saat seçmeli olarak okutulur. Dersin içeriği konu başlıkları olarak; giriş: şehirlerin tanımı, ortaya çıkışı ve şehirleşme, Türkiye’de şehirleşme: tarihi gelişim, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi şehirleri, fonksiyonel özellikler, şehirlerin etki alanları, sınıflandırılması, Türkiye’de şehirlerin coğrafi dağılışı, Türkiye şehirlerinde yer seçimi, Türkiye şehirlerinin kuruluş ve gelişmelerine etki eden fiziki ve beşeri coğrafya faktörleri, Türkiye’de şehirleşme hareketlerinin coğrafi özellikleri, Türkiye’de şehir yerleşmeleri: dağılışı, gelişme, Türkiye’de şehirleşme hareketleri, Türkiye’de yer değiştiren şehirler, Türkiye’de şehrsel planlama, Türkiye’de şehirleşme ve başlıca sorunlar alt başlıklarından oluşur (<http://ilp.marmara.edu.tr/ProgramTanitim/fen-edebiyat-fakultesi/coğrafya-29-33-0> Erişim Tarihi: 2022).

İstanbul Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi müfredatında lisans seviyesinde 7 ders vardır. Bunlar, Türkiye’de Nüfus ve Kentleşme Hareketleri 4. dönem seçmeli, Şehir Coğrafyası 5. dönem zorunlu, Türkiye’de Kentsel Gelişme Sorunlar ve Politika 5. dönem seçmeli, Dünyada Şehirler: Mega Şehirler 6. dönem seçmeli, Türkiye Şehirleri 6. dönem seçmeli, Şehrsel Planlama 7. dönem seçmeli ve Türkiye Şehirlerinin Tarihi Coğrafyası 8. dönem seçmeli olarak okutulur.

Tablo 2. Türkiye’de Şehir Coğrafyası Eğitimine Örnek Olarak İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü Lisans Ders İçerikleri.

Hafta/ Dersler	Türkiye’de Nüfus ve Kentleşme Hareketleri	Şehir Coğrafyası	Türkiye’de Kentsel Gelişme Sorunlar ve Politika	Dünyada Şehirler: Mega Şehirler	Türkiye Şehirlerinin Tarihi Coğrafyası	Türkiye Şehirleri	Şehrsel Planlama
1. Hafta	Türkiye’de nüfusun genel özellikleri ve dağılışı	Şehrin Tanımı ve Çeşitli Bilim Dallarının Şehir Kavramına Yaklaşımları	Kent-Politika ilişkisi	Şehir, Şehirleşme ve Şehirlileşme	Şehirlerin ortaya çıkışı ve yaygınlaşm ası	Türkiye Şehirleri: Genel Çerçeve	Şehrsel Planlama
2. Hafta	Türkiye’de kırsal nüfus	Kır İle Şehir Ayrımında Kullanılan Kriterlerin İncelenmesi	Kentsel gelişme ve kent ekonomisi	Mega Şehirler	Türkiye’de Neolitik çağ şehirleri	Geleneksel Türk Şehirleri	Şehrsel Planlama Evreleri
3. Hafta	Türkiye’de şehrsel nüfus	Şehir Bölgesi Kavramının İncelenmesi	Türkiye’de kent- kentleşme- kentlilik bilinci ve sorunlar	Mega Şehirlerin Fonksiyonla rı Ekonomik Fonksiyonla rı ve Sorunları	Türkiye’de Kalkolitik çağ şehirleri	Modern Şehirler	Şehir Planlarının Nitelikleri ve İlkeleri
4. Hafta	Türkiye nüfus politikaları: 1927- 1965	Şehir Bölgesinin Saptanmasında Kullanılan Kriterler	Türkiye’de kentsel gelişme ve planlama geçmişi: 1840- 1923	Mega Şehirlerde Sosyo Kültürel Değişimler	Türkiye’de Maden devri şehirleri	Şehir Sınıflandırılma larına Göre Türkiye şehirleri	Şehir Planlamasında Kuramsal Yaklaşımlar
5. Hafta	Türkiye nüfus politikaları: 1965-2014 ve 2014 sonrası	Şehirlerin Çeşitli Kriterlere Göre Sınıflandırılması	Türkiye’de kentsel gelişme ve planlama geçmişi: 1923- 1960	Moskova	Türkiye’de Antik çağ şehirleri I	Türkiye Şehirlerinde Jenetik Sınıflandırma I	Şehir Kuramları Birden Çok Merkezli Büyüme Kuramı
6. Hafta	Kent, Kentleşme ve Kentlileşme: Kavramsal çerçeve	Şehirlerin Genel İdari ve Fonksiyonları	Türkiye’de kentsel gelişme ve planlama geçmişi: 1960- 2000	Paris	Türkiye’de Antik çağ şehirleri II	Türkiye Şehirlerinde Morfolojik Sınıflandırma	Türkiye’de Şehrsel Planlama
7. Hafta	Türkiye’de kentlerin oluşumu ve evrimi	Şehirlerin Kültürel ve Ekonomik Fonksiyonları	Türkiye’de kentsel gelişme ve planlama geçmişi: 2000- 2023	Şangay	Roma şehirlerinde gündelik yaşam	Türkiye Şehirlerinde Biyolojik Sınıflandırma	Kentsel İşlevler İçin Toprak Gereksinmesi 1
8. Hafta	1927- 1950 yılları arasında Türkiye’de	Şehrin Görünümü	Türkiye’de yerel yönetim-kent ilişkisi	New York	Türkiye’nin Ortaçağ şehirleri:	Türkiye Şehirlerinde Coğrafi ve Topoğrafik Mevkii	Kentsel İşlevler İçin Toprak

	kentleşme hareketleri				Bizans şehirleri	Özelliklerine Göre Sınıflandırma I	Gereksinmesi 2
9. Hafta	1950- 1980 yılları arası Türkiye’de kentleşme hareketleri	Şehir Planları Üzerindeki Etkisi Açısından Maddi Faktörlerin Değerlendirilmesi	Türkiye’de kentsel dönüşüm politikaları	Yeni Delhi	Türkiye’nin Ortaçağ şehirleri: Selçuklu şehirleri	Türkiye Şehirlerinde Coğrafi ve Topoğrafik Mevkii Özelliklerine Göre Sınıflandırma II	Kent Sınırların Değişmesi ve Metropolleşme
10. Hafta	1980- 2000 yılları arası Türkiye’de kentleşme hareketleri	Şehir Planları Üzerindeki Etkisi Açısından Yol Sistemlerinin ve Nehirlerin Değerlendirilmesi	Türkiye’de şehir/kent adı taşıyan kurum ve kuruluşlar ve işlevleri	Tokyo	Bir şehrin tarihi coğrafyası: İstanbul	Türkiye Şehirlerinde Fonksiyonel Sınıflandırma I: Genel fonksiyonlar	Büyük Kentlerde (Türkiye) Kent Planlaması ve Bazı Sorunlar
11. Hafta	2000 sonrası Türkiye’de kentleşme hareketleri	Şehir Planları Üzerindeki Etkisi Açısından Dağların ve Surların Etkisi	Şehircilik ve Çevre Bakanlığı: Görev ve Tanımlar	Mega Şehir İstanbul	Osmanlı şehirleri: Plan özellikleri	Türkiye Şehirlerinde Fonksiyonel Sınıflandırma II: Özel fonksiyonlar	Bölge Kavramı ve Türleri Ve Türkiye’de Bölge Planlama Projeleri
12. Hafta	Kentleşme Politikalarında Sorunlar	Şehir Planları Üzerindeki Etkisi Açısından Tarih Ve Kültür Özellikleri Asyalı Kültürün Hâkim Olduğu Ülkelerin Şehirlerin Yerleşim Planı Özellikleri	Şehircilik ve Çevre Bakanlığı: Kent politikaları	Mega Şehir İstanbul, Sanayi ve Sonuçları	Osmanlı şehirleri: Şehirselleşme fonksiyonlar	Türkiye’de Marka Şehirler I	Türkiye’de Şehircilik ve Büyükşehirleşme Süreci
13. Hafta	Kentleşmenin sosyo-ekonomik etkileri	Ortaçağ Kültürün Hâkim Olduğu Ülkelerin Şehirlerin Yerleşim Planı Özellikleri	Avrupa kentsel şartı I	Şehir Alanlarının Büyümesi ve Sorunları	Osmanlı şehirlerinde gündelik yaşam	Türkiye’de Marka Şehirler II	Kentsel Dönüşüm
14. Hafta	Genel Değerlendirme	Avrupalı Kültürün ve Koloniyal Hareketlere Sahne Olan Bölgelerdeki Şehirlerin Yerleşim Planı Özellikleri	Avrupa kentsel şartı II	Değerlendirme	Cumhuriyet dönemi şehirleri	Türkiye Şehirleri: Genel Çerçeve	Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Sosyo Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Üniversite Bölüm web sayfasından derlenerek hazırlanmıştır.

Türkiye’de Nüfus ve Kentleşme Hareketleri: Bu ders, Türkiye’deki nüfusun genel özellikleri, kırsal ve şehrsel nüfus, nüfus politikaları ve kentleşme süreçlerini inceler. 1927–2000 yılları arasında Türkiye’deki kentleşme hareketlerinin evreleri, sosyo-ekonomik ve çevresel etkileri, kentsel dönüşüm politikaları gibi konular ele alınmaktadır.

Şehir Coğrafyası: Bu ders, şehirlerin tanımı, yerleşme coğrafyası, şehir bölgesi kavramı ve şehirlerin fonksiyonları üzerine odaklanır. Öğrenciler, şehirlerin geçmişten günümüze geçirdiği değişimleri, fonksiyonel özelliklerini ve yerleşim düzenlerini analiz etme becerisi kazanmaktadır. Türkiye’de Kentsel Gelişme Sorunları ve Politika: Bu ders, kentsel gelişme ve sorunları, Türkiye’deki kent politikalarını ve tarihsel gelişim aşamalarını inceler. Öğrenciler, iç ve dış politikaların kentlere etkilerini, kentsel tasarımlar ve düzenlemeler hakkında bilgi ve deneyim kazanmaktadır.

Kentsel Gelişme Süreci, Konut ve Kentleşme Politikası: Bu ders, Türkiye’deki kentsel gelişim, kent politikaları ve alınan kararların etkilerini ele alır. Kentsel tasarımlar, değişimler ve düzenlemeler üzerine odaklanarak sorunlara çözüm yollarını araştırmaktadır.

Dünyada Şehirler: Mega Şehirler: Bu ders, mega şehirlerin tanımı, gelişiminde etkili faktörler, fonksiyonları ve sorunları üzerine odaklanır. Öğrenciler, mega şehirlerin küresel ve bölgesel yapısını, çevresel ilişkilerini ve mega şehir olmaya aday şehirleri değerlendirmektedir.

Türkiye Şehirlerinin Tarihi Coğrafyası: Bu ders, Türkiye topraklarının tarihsel süreçteki yerleşme evrimini ve şehir yerleşmelerinin özelliklerini incelemeyi amaçlar. İçerisinde; şehirlerin ortaya çıkışı, Neolitik ve Kalkolitik Çağ şehirleri, Antik Çağ şehirleri, Roma şehirlerinde gündelik

yaşam, Orta Çağ şehirleri (Bizans ve Selçuklu), İstanbul’un tarihi coğrafyası, Osmanlı şehirlerinin plan özellikleri ve Cumhuriyet dönemi şehirleri gibi konular yer almaktadır.

Türkiye Şehirleri: Bu ders, Türkiye şehirlerinin çeşitli açılardan değerlendirilmesini ve şehir coğrafyası açısından incelenmesini hedefler. Geleneksel Türk şehir sistemi ve günümüz şehirleri hakkında bilgi edinmeyi, Türkiye şehirlerindeki farklılıkların nedenlerini ortaya koymayı ve Türk şehir sistematüğını coğrafi prensiplerle çözümlemeyi içerir. Konular arasında geleneksel ve modern şehirler, şehir sınıflandırmaları ve fonksiyonları bulunmaktadır.

Şehirsiz Planlama: Bu ders, şehir planlaması ile ilgili temel kavramları ve uygulamaları öğretmeyi amaçlar. Türkiye’de şehir planlaması, metropolleşme, şehir planlarının değışimi, kuramsal yaklaşımlar ve şehirsiz işlevler için toprak gereksinimleri gibi konular ele alınır. Ders, şehirsiz mekânın potansiyellerinin değerdendirilmesi ve şehir planlaması süreçlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır (Tablo 2).

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi’nde *Kentsel Yerleşim Coğrafyası* 4. dönemde zorunlu, *Türkiye’de Kentleşme Hareketleri* 7. dönemde zorunlu ve *Uygulamalı Kent Coğrafyası* 6. dönemde seçmeli ders olarak müfredatta yer almaktadır.

Kentsel Yerleşim Coğrafyası: Ders, haftada 2 saat zorunlu olarak okutulur. Dersin içeriğı konu başlıkları olarak; derse giriş, dersin işleniş ile ilgili genel bilgi ve kaynakların önerilmesi, kent coğrafyası araştırmalarında yeni konular ve coğrafya, "Kent nedir, neresidir?", temel kentsel göstergeler, değışen kentsel doku ve kentsel kimlik, kent kuramları I: Artık ürün, hidrolik toplum, ekonomik, askerî ve dinsel nedenler, kentlerin doğuşu ve gelişimi: İlkçağ kentleri, tarihî süreçte kentsel yerleşimler: Ortaçağ Avrupası’nın kentleri ve İslam dünyası kentleri, Yeniçağ kentleri: değışen kent ve mekân, kent kuramları II: Kentsel kimlik ve fonksiyonlar temelinde toplum bilimcilerin kent kuramları, Sanayi Devrimi ve sonrasında kentler (feodal kent–sanayi kenti ayrımı), az gelişmiş ülke kentlerinin metropolleşme süreçleri (desantralizasyon, banliyöleşme, yeni kent merkezleri kurgusu vb.), kentsel fonksiyonlar (ticaret, sanayi, ulaşım, hizmetler vb.) ve kentlerin sınıflandırılması: coğrafi konum, etkili faktörler, kentsel fonksiyonlar ve kentsel kimlik, kentsel mekân kullanımı ve ekolojik kent kuramları, az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerde metropolleşme süreçleri ve yeni kentsel alan kullanımları: kent merkezi, merkezi iş alanı, kentsel bölgeler (kentsel etki alanı) – hinterland ayrımı, kent çeperi, kentsel saçaklanma alanları, metropollerin öteki yüzü: çöküntü alanları, gecekondu, kentsel dönüşüm, kentsel yenileme, kentlerde sosyal ve mekânsal ayrışma, gökdelenler bölgesi gelişimi, geleceğın kentleri: kentsel ekoloji ve ekolojik kentlerden meydana gelir (<https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=1097> Erişim Tarihi: 10.02.2025).

Türkiye’de Kentleşme Hareketleri: Ders, haftada 4 saat zorunlu olarak okutulur. Dersin içeriğı konu başlıkları olarak; kentleşme kavramının tanımlanması, dünyada kentleşme modelleri, Türkiye’de kentleşmeyi etkileyen faktörler, Türkiye’de kentleşme modelleri, Türkiye’de kentleşmenin dağılışı ve bu dağılışı etkili olan faktörler, fonksiyonlarına göre kentler, kentlerde yaşanan değışimler ve nedenleri, Türkiye kentlerinin özellikleri ve gelişimi, kentleşmede yaşanan bölgesel farklılıklar, kentleşmenin sorunları ve sonuçları I: nüfus artışı ve demografik sorunlar, yerleşim–yönetim–planlama sorunları, kentleşmenin sorunları ve sonuçları II: çevre kirliliğı (toprak–su–hava), arazi spekülasyonları, yanlış arazi kullanımı, tahribat, görsel kalite kaybı, sosyo-ekonomik sorunlar, Türkiye’de kentleşme–planlama yaklaşımları (kuramsal yaklaşım) ve Türkiye’de kentleşme–planlama yaklaşımları (örnekler) şeklindedir.

Uygulamalı Kent Coğrafyası: Ders, haftada 2 saat seçmeli olarak okutulmaktadır. Dersin içeriğı; derse giriş, dersin işleniş ile ilgili genel bilgi ve kaynakların önerilmesi şeklinde belirlenmiştir. Bu dönem için belirlenen çalışma konusunun seçimi, kent coğrafyası, kentsel ekoloji ve kentsel kimlik, kentsel çevre vb. kavramlarının tanımlanması ve kent araştırmalarında coğrafi yaklaşım konusunda bilgi aktarımı, "Kent nedir, neresidir?", kentsel fonksiyonlar, kentsel kimlik, kentsel çevre, kentsel ekoloji, değışen kentsel alan kullanımları ve yol açtığı yeni sorunlar, kent araştırmalarında yeni konular–yeni yaklaşımlar, kentlerin sosyo-mekânsal ve ekonomik yapı analizi: veri toplama ve analiz yöntemleri, seçilen proje alanında ön araştırma gezisi, arazi çalışması–gözlem–sorun tanımı, kentsel yapı analiz metotları: veriler, teknikler ve analiz, proje çalışmasına ilişkin literatür taraması ve izlenen yöntem ile ilgili alan araştırması, görüşme–anket formunun

hazırlanması, proje konusuna ilişkin hazırlanan anket çalışmasının uygulaması, anket verilerinin düzenlenmesi, kodlama anahtarının hazırlanması ve SPSS’e kodlanarak sayısal bilgilere dönüştürülmesi, SPSS programında frekans analizi ve sonuçların tablo ve grafiklere aktarılması, projenin kuramsal çerçevesinin yazımı, proje çalışmasının yazımında destek haritaların hazırlanması, proje alan çalışmasının ve analiz sonuçlarının raporunun yazımı, proje sonuç raporu yazımı, düzeltmeler, poster çalışması ve proje çalışmasının sonuç raporunun sunumu konu başlıklarından oluşmaktadır.

Ankara Üniversitesi’nde lisans dersleri *Kentsel Coğrafya* adıyla verilmektedir. Burada kamu dilinde veya yerleşmelerin yönetsel yönüne vurgu yapan bu kavram, şehirden farklı olarak idarî statüsü olan yerleşim merkezlerini kapsar. İçerik olarak şehir coğrafyasının konularına benzer olmakla birlikte; “üretim görünümüleri, kentsel konut (emlak) piyasası ve ikametgâh hareketliliği” gibi konuları da içerir.

Kentsel Coğrafya: Ders, haftada 4 saat okutulur. Dersin içeriği konu başlıkları olarak; değişen kentsel coğrafya alanına giriş, kentlerin kökenleri ve gelişimi, Türkiye’de kentsel sistemin evrimi, küreselleşme ve kentsel sistem, telekomünikasyon ve kent, kentsel alan kullanımı, üretimin görünümüleri, kentsel sosyal coğrafya, kentsel konut piyasaları, ikametgâh hareketliliği, az gelişmiş ülkelerde kentleşme ve kentsel sorunlar, Ankara kentinde tam gün arazi gezisi (1), Ankara kentinde tam gün arazi gezisi (2) olarak belirlendiği görülür. (http://bbs.ankara.edu.tr/Ders_Plani.aspx?bno=1653&bot=250 – Erişim Tarihi: 10.02.2025)

Lisans Ders İçeriklerinin Genel Değerlendirmesi; Yükseköğrenimini gerçekleştirmek üzere coğrafya bölümlerine yerleşen adaylara, lisans eğitimleri süresince beşerî coğrafya ve yerleşme coğrafyası ile birlikte şehir coğrafyası derslerinin de verildiği dikkat çeker. Öncelikli olarak şehir ve kent kavramlarının tanımından başlayarak, ulusal ve uluslararası şehirler ile şehirleşme gibi konuların ve ilgili kavramların kazanımı, karşılaştırma ve kıyas yapabilme, içinde yaşadığı doğal ortam ve coğrafi mekânda yerleşmeleri tasnif edebilme yetisinin kazandırılması amaçlanır. Buna ek olarak, coğrafyanın şehir ve kent araştırmalarına dair yöntemleri kazandırılması hedeflenmektedir. Akademik hayata geçişte şehir ve şehirleşme ile ilgili temel kazanımlar verilerek, bir sonraki aşamaya ve ortaöğretime donanımlı eğitimciler ve meslek erbabı olarak geçmeleri için gerekli yeterliliklerin kazandırılması amaçlanmaktadır.

4. Yüksek Lisans Dersleri

Türkiye’de coğrafya alanında 30 enstitüde yüksek lisans eğitimi verilmektedir. Akademik ortamın ilk adımına geçen lisansüstü öğrenciler için mevcut bilgilerin pekiştirilerek, doktora aşaması öncesinde şehirler, kentler ve bunlarla ilgili kavramların yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte ele alındığı; ders içeriklerinin şehir ve ilgili kavramlara dair geçmiş bilgilerin tazelenmesi, makale ve tezler, bildiriler ve ilgili dersle bağlantılı çeşitli yayınlar ile multidisipliner şehir çalışmalarının farkına varma evresi olarak değerlendirildiği bu süreçte, bir sonraki aşama olan uzmanlık alanı yönelimine yönelik ders seçimi doğrultusunda da kazanımlar sağlanmaktadır.

Marmara Üniversitesi’nde Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Enstitüsü, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü olmak üzere dört enstitüde yüksek lisans programı mevcuttur. Bu programlardan yalnızca Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde *Antik Kentler ve Doğal Çevre Koşulları* adlı bir ders yer almaktadır.

Türkiye Kentlerinde Planlama Sorunları ve Kent Kimlikleri: Bu ders, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Bölümü yüksek lisans öğrencilerine 2018–2019 eğitim-öğretim bahar döneminde, haftada 3 ders saati olarak seçmeli şekilde verilmektedir. (<http://ilp.marmara.edu.tr/Ders/antik-kentler-ve-dogal-cevre-kosullari/cog7030-67577-1448> – Erişim Tarihi: 03.03.2019)

Türkiye’nin en köklü üniversitelerinden olan **İstanbul Üniversitesi**, gerek coğrafya kürsüsünün kuruluşu gerekse bölüm olarak ana dallara ayrılan ilk coğrafya bölümü olması açısından öncüdür. Bu köklü ve öncü geçmiş, şehir coğrafyası derslerinin ilk verildiği üniversite olması sebebiyle şehir başlıklı derslerin ve buna bağlı yayın geçmişinin zenginliğine işaret eder. *Kent Planlama ve Kentsel Çevre Analizi, Kentsel Dönüşüm, Kentsel Gelişme Süreci, Konut ve Kentleşme* gibi

derslerle, günümüzün öne çıkan kentsel sorunları doğrudan ders başlığı olarak ele alınmaktadır. Bu derslerin, güncel sorunlara çözüm üretmeye yönelik olduğu açıktır.

Kentsel Planlama ve Kentsel Çevre Analizi: Akademik bir dönemde, haftada üç saat okutulan bir derstir. Dersin konu başlıkları: planlama kavramı ve önemi, kentsel planlama ilkeleri, kent planlamasında tarihsel süreç, tarım kentleri ve planlama, sanayi kentleri ve planlama, teknolojik kentler ve planlama, siber kentler: tasarım ve planlama ilkeleri, dünya kentleri ve planlama, kentsel dönüşümde planlama, kent ve çevre ilişkileri, kentin çevreye etkileri, çevrenin kente etkileri, ÇED raporlarında kent ve çevre, ISO 14001 Çevre Kalite Yönetim Sistemleri’nde kent ve çevredir.

Kentsel Gelişme Süreci, Konut ve Kentleşme Politikası: Bu ders, haftada 3 saat ve seçmeli olarak verilmektedir. Dersin konu başlıkları şunlardır: çağdaş kentleşmenin özellikleri, kentleşme nedenleri, kentleşme ve kalkınma, az gelişmiş ülkeler ve aşırı kentleşme, gelişmiş ülkeler ve kentleşme, kentleşme ve siyasal davranışlar. Ayrıca “Kent nedir?”, “Kentleşme politikaları nasıl gelişmiştir?”, “Kent planlaması yaklaşımları nasıl olmalıdır?” gibi sorular ders içeriğini oluşturmaktadır. Konu başlıkları arasında: şehir kavramı ve bölge tespitleri, ilk şehirler, ilk şehirlerin dinamikleri, Orta Çağ şehirleri, Sanayi İnkılabı ve şehirler, modern şehirler, şehir teorileri, yer seçim teorileri, şehir ve bölgesi, şehir bölgesinin tespit yöntemleri, kentsel yayılma, dikey büyüme, şehir ve ekoloji, şehir ve sürdürülebilirlik yer alır.

Şehirlerin Gelişim Dinamikleri: Bu dersin temel amacı; şehirlerin nasıl büyüdüğünü, büyüme teorilerini, şehrin gelişimi üzerindeki dinamik faktörleri ortaya koymak, geleceğe dair teknolojik araçlar kullanılarak analiz ve tahminler yapılmasını sağlamaktır. Ders kapsamında, şehir bölgesi, merkezi iş alanı, uydu kent gibi kavramlar üzerinden olası gelecek senaryoları ele alınır. Ders 3 saat sürelidir ve seçmeli ders sınıflandırmasındadır ([https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1763&birim=cografya__tezli_yuksek_lisans_programi__\(orgun_ogretim\)&yil=2024](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1763&birim=cografya__tezli_yuksek_lisans_programi__(orgun_ogretim)&yil=2024) Erişim Tarihi: 10.02.2025).

Ege Üniversitesi lisansüstü coğrafya ders müfredatında “kent” kavramının ders adlarında öne çıktığı görülmektedir. *Metropol Kentlerin Gelişimi, Kentsel Ekoloji, Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi, Kent Coğrafyası Araştırmaları, Türkiye’de Kentleşme Modelleri, Kentsel Koruma ve Türkiye* gibi dersler bu kapsamda yer almaktadır.

Metropol Kentlerin Gelişimi: Haftada 3 saat, seçmeli olarak okutulan bu derste; yeni kentler, kent coğrafyasındaki güncel yaklaşımlar, kent araştırma teknikleri, metropolleşme süreci ve Türkiye’deki örnekler (özellikle İzmir) ele alınmaktadır. Ayrıca, CBS tabanlı analizler, anket/mülakat çalışmaları, mekânsal analizler, istatistiksel değerlendirme, poster sunumları gibi uygulamalı içerikler de ders kapsamında yer almaktadır (<https://ebp.ege.edu.tr/DereceProgramlari/Ders/2/4803/258670/735442/1> Erişim Tarihi 07.02.2025).

Kentsel Ekoloji: Zorunlu ve haftalık 3 saatlik bu ders; kentsel ekosistemler, kent-çevre etkileşimi, kentlerin değişen doğası, ekokentler, sürdürülebilir kalkınma modelleri gibi konulara odaklanır. Kentsel mekân analizi, desantralizasyon, kentsel saçaklanma ve kent içi doğa bileşenlerinin incelendiği ders; coğrafyanın modern uygulama alanları arasında yer alır (<https://cografya.ege.edu.tr/files/cografya/icerik/2022-2023cografyabolmetimplani.pdf> Erişim Tarihi: 10.02.2025).

Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi: Haftalık 3 saatlik seçmeli bir derstir. Ders, tarih öncesi dönemden Cumhuriyet’e kadar Anadolu kentlerinin gelişimini coğrafi, sosyal, ekonomik ve idarî özellikleriyle ele alır. Kentlerin yer seçimi, mekânsal özellikleri ve tarihsel evrimleri öğrencilere kavratılır.

Ankara Üniversitesi’nde, Kentsel Alanlarda Arazi Kullanımı ve Yönetimi dersi sürdürülebilir kentsel kullanım ve yönetim yaklaşımlarını kapsar. Arazi kullanım sistemleri, çevre planlaması, ulaştırma, altyapı ve topluluk temelli planlama gibi konular dersin temelini oluşturur.

Kentsel ve Bölgesel Kalkınma Politikaları: Türkiye’de az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması ve gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik politikaları inceleyen bu ders; bölgesel kalkınma kuramları, AB/OECD stratejileri, Türkiye’deki bölgesel eşitsizlikler ve kalkınma ajanslarını kapsamaktadır.

Yüksek Lisans Ders İçeriklerinin Genel Değerlendirmesi; Şehirlerin tasnifi, kentleşme hızı, planlama sorunları, kentsel dönüşüm gibi kriterlerin ele alındığı yüksek lisans derslerinde, doğal ortam-insan etkileşiminin olumsuz yönleri genellikle arazi çalışmaları, kitaplar, makaleler ve ders notlarıyla örneklendirilir.

5. Doktora Dersleri

Marmara Üniversitesinde; Türkiye’de Şehir Coğrafyası Araştırmaları, haftada 3 saat olarak ve seçmeli biçimde okutulmaktadır. Dersin konu başlıkları şunlardır: Şehir ve şehirleşme kavramları, Türkiye’de şehirlerin kuruluşu ve gelişmesini etkileyen doğal ve beşerî faktörler, şehirlerin sınıflandırılması, şehirlerin ekonomik, kültürel, idarî ve siyasî fonksiyonları, şehir planları, şehir içi arazi kullanımı, modeller ve değişimi, Türkiye’nin büyük şehirleri ve bölgesel şehirleşme, küreselleşmenin şehirlere etkileri, şehirlerde tarihî ve sosyo-kültürel dokularda gözlenen değişimler, şehir coğrafyasının kaynakları ve bunlara ulaşma yöntemleri, şehir çalışmalarında yazılı ve görsel kaynaklar, şehir coğrafyası çalışmalarında plan, yöntem ve malzeme kullanımı, Türkiye şehir coğrafyası bibliyografyası, Türkiye’de şehir coğrafyasıyla ilgili örnek çalışmaların irdelenmesi şeklinde verilmektedir.

Türkiye’de Şehirleşme dersi, haftalık 3 saat olarak ve seçmeli ders biçiminde verilmektedir. Konu başlıkları şunlardır: Kavram ve tanımlar, Türkiye’de şehir ve kır yerleşmeleri ayrımı ve tarihsel gelişimi, Türkiye’de şehirleşme çabaları, Türkiye’de şehirleşmenin temel sebepleri, Türkiye’de şehirleşme ile kırdan kente göç ilişkisi, Türkiye şehirlerinin fonksiyonel sınıflandırılması (ziraat kasabaları, sanayi şehirleri, genel hizmetlerin hâkim olduğu şehirler, maden kasabaları), Türkiye şehirlerinin coğrafi dağılışı ve buna etki eden faktörler, şehirleşme ile ilgili sorunlar, şehirlerimizin tarihî gelişimleri, Türkiye şehirlerinde planlama, şehirlerin kuruluşu, problemleri ve coğrafi yaklaşımı, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi şehirleri ve özellikleri işlenmektedir.

Türkiye’de Yer Değiştiren Şehirler dersi, haftalık 3 saat seçmeli olarak verilmektedir. Konu başlıkları şunlardır: Türkiye’de yerleşmelerin kuruluşunu ve dağılışı etkileyen başlıca doğal ve beşerî faktörler; doğal nedenlerle yer değiştiren yerleşmeler (elverişsiz topografya, deprem, heyelan, kaya düşmesi, sel, göl seviyesi yükselmesi, çığ vb.); beşerî nedenlerle yer değiştiren yerleşmeler (baraj yapımı, ulaşım, ekonomik, sosyal ve siyasî nedenler); idarî nedenler, toplulaştırma, savaş, terör, yangın, salgın hastalıklar; yer değiştirme süresi (kısa ve uzun dönemli); yer değiştiren yerleşmelerde başlıca sorunlar (planlama, konut tipi, altyapı-üstyapı, mülkiyet, ulaşım, tarihî ve kültürel eserler, sosyo-ekonomik durum, adlandırma); Türkiye’de yerleşmelerin yer değiştirmesiyle ilgili kurumlar ve mevzuat; yer değiştirmede devlet yardımının türü ve boyutları; örnek çalışmalardan değerlendirmeler üzerinden verilmektedir.

Türkiye Kentlerinde Planlama Sorunları ve Kent Kimlikleri, haftalık 3 saatlik, seçmeli okutulan bir derstir. Konu başlıkları: Geçmişten günümüze kent ve kentleşme, planlamanın geçmişi, kent planları, Türkiye’de kentlerin planlaması, ilk planlı kentler, İstanbul’da uygulanan planlar, diğer kentlerdeki planlar, planlama sorunları, bölge ve kent planlama, bölge planlamanın önemi, kent kimliği kavramı ve önemi, dünyada ve Türkiye’de kent kimlikleri. Ayrıca hızlı şehirleşme ile birlikte ortaya çıkan plansız kentleşme sorunları ve kent kimliklerine uygun gelişim sağlanmasına dair bilgi ve farkındalık kazandırılması hedeflenmektedir.

Ortadoğu’da Şehirleşme ve Şehirler dersi, haftada 3 saat seçmeli olarak verilmektedir. İçeriğinde: Ortadoğu’da geleneksel şehirler, şehirleşme süreçleri ve coğrafi etkileşimler, şehirleşme problemleri gibi ana temalar yer almaktadır. Konu başlıkları şunlardır: Şehir coğrafyasının genel esasları, şehirlerin ortaya çıkışı ve şehirleşme hareketleri, şehirlerin iktisadî fonksiyonları ve bu fonksiyonlara bağlı şehir tipleri, Ortadoğu’da şehirleşme ve şehir tipleri, Suudi Arabistan, Yemen, Umman, Katar, Kuveyt, Irak, İran, Suriye, Mısır, İsrail, Lübnan, Ürdün, Kıbrıs ve Türkiye’de şehirleşme örnekleri ile Ortadoğu’daki şehirleşme problemleri örnekleriyle verilmektedir.

Türkiye üniversitelerinde coğrafya alanında 25 doktora programı bulunmaktadır. Doktora aşamasında şehir coğrafyası ve ilişkili konularda dersler verilmekte, şehirle ilgili literatür (makaleler, kitaplar, tezler, yerli ve yabancı kaynaklar vd.) yakından takip edilmektedir. Dört üniversiteye ait doktora programlarında toplam 19 dersin şehir coğrafyasıyla doğrudan ilgili olduğu

belirlenmiştir (Tablo 1). Bu derslerde Türkiye ölçeğinde *şehir coğrafyası araştırmaları, şehirleşme, yer değiştiren şehirler, kent kimlikleri*, uluslararası bağlamda ise *kalkınmakta olan ülkelerde şehirleşme* gibi konular yer almaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de şehir coğrafyasının gelişiminin günümüzdeki durumunu anlamak açısından, coğrafya lisans ve lisansüstü eğitimi veren üniversitelerin müfredatlarının incelenmesi önem arz etmektedir. Türkiye’de, Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana üniversitelerde açılan coğrafya bölümlerinin sayısı 2024 yılına kadar, yani 104 yıllık süreçte 53’e ulaşmıştır. Bütün bu bölümlerde, beşerî coğrafya ana bilim dalının alt dalı olan yerleşme coğrafyasının konularından biri olarak “şehir” de diğer başlıklar gibi ayrı bir araştırma konusu, hatta bazı disiplinlerde ana dal olarak tasnif edilmiştir.

Lisans dersleri arasında: Şehir Coğrafyası, Türkiye Şehir Coğrafyası, Türkiye’de Nüfus ve Kentleşme Hareketleri, Türkiye’de Kentsel Gelişme Sorunları ve Politika, Dünyada Şehirler: Mega Şehirler, Türkiye Şehirlerinin Tarihi Coğrafyası, Kentsel Yerleşim Coğrafyası, Türkiye’de Kentleşme Hareketleri, Uygulamalı Kent Coğrafyası, Kentsel Coğrafya dersleri yer almaktadır. Bu derslerde şehir tarihi, şehirleşme olgusu ve Türkiye’de şehirleşme gibi konular işlenmekte, aynı zamanda bu kavramların içeriği ve kapsamı öğrencilere aktarılmaktadır.

Yüksek lisans düzeyinde ise Şehirlerin Genel Fonksiyonları, Şehirlerin Yerleşim Düzenleri, Kentsel Planlama ve Kentsel Çevre Analizi, Kentsel Dönüşüm: Sebepler ve Sonuçlar, Kentsel Gelişme Süreci, Konut ve Kentleşme Politikası, Kentsel Koruma ve Türkiye, Metropol Kentlerin Gelişimi, Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi, Kent Coğrafyası Araştırmaları, Kentsel Ekoloji, Türkiye’de Kentleşme Modelleri gibi dersler verilmektedir. Bu müfredatla, şehir, kent, şehirleşme ve bunların fonksiyonel özellikleri, kuruluş ve gelişim süreçleri ile çevresel etkileri detaylı biçimde ele alınmaktadır.

Doktora eğitiminde: Türkiye’de Şehir Coğrafyası Araştırmaları, Türkiye’de Şehirleşme, Türkiye’de Yer Değiştiren Şehirler, Türkiye Kentlerinde Planlama Sorunları ve Kent Kimlikleri, Kalkınmakta Olan Ülkelerde Şehirleşme, Kent Araştırmalarında Tarihsel Veri Kaynakları: Araştırma ve Uygulama, Kentsel Alanlarda Ulaşım Sistemleri: Esaslar ve Kavramlar, Şehirsal ve Kırsal Alanlarda Rekreasyon, Mekânsal Planlama: Ekonomik, Sosyal ve Ekolojik Analiz, Kentsel Ekoloji, Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi, Türkiye’de Kentleşme Modelleri, Kentsel Koruma ve Türkiye, Metropol Kentlerin Gelişimi, Kent Coğrafyası Araştırmaları, Kentleşmenin Global Boyutları, Kent ve Kültürel Kimlik, Şehir Klimatolojisi, Kentsel Sosyal Coğrafya gibi dersler yer almaktadır. Bu derslerde, lisans ve yüksek lisansta içerik olarak yer alan pek çok kavram daha ayrıntılı ve uzmanlık düzeyinde ele alınmaktadır. Bu durum, alan ayrımının daha belirgin hâle gelmesi ve uzmanlık alanına yönelik ders yoğunluğunun artmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Ders adları ve müfredatlar incelendiğinde, coğrafyada fiziki, beşerî ve bölgesel olarak ana dal ayrımı yapılmış olsa da, derslerin doğrudan ya da dolaylı olarak birbirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Fiziki coğrafya derslerinde yer alan topoğrafya, jeoloji, iklim gibi başlıkların insanla, yani beşerî yapı ile ilişkisinden soyutlanması mümkün olmadığı gibi; şehir coğrafyasını da fiziki coğrafya açısından ele alan çalışmalar, şehirlerin jeoloji, jeomorfoloji, topoğrafya, iklim, hidroğrafya ve bitki örtüsüyle olan ilişkisinden bağımsız düşünülemez. Bu durum, özellikle afetler ve doğal ortamın tahribatı gibi faktörlerin sonuçları göz önüne alındığında daha da belirgin bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şehir coğrafyası eğitiminde ders çeşitliliği, özellikle lisansüstü seviyelerde ders sayısının artması ve arazi çalışmalarıyla desteklenmesi sayesinde şehirlerle ilgili akademik çalışmalarda önemli bir artış ve çeşitlilik sağlamıştır. Bunun bir sonucu olarak, başlangıçta genel coğrafi etüt şeklinde yürütülen çalışmalar, zamanla daha spesifik araştırmalara dönüşmüştür. Coğrafya disiplininin metodolojisi çerçevesinde hazırlanan bitirme tezleri, yüksek lisans ve doktora tezleri ile kitapların, doğal ve beşerî coğrafya unsurlarına dayalı bütüncül bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Turizm, pazarlama, kültür, sağlık, eğitim, arazi kullanımı gibi başlıklarda yapılan çalışmalar da esas vurguyu bu konulara kaydırmaktadır (Ceylan ve Demir, 2020: 240).

Şehir coğrafyası açısından mekânsal analiz, mekânsal gelişim ve değişimle ilgili çalışmalar son yıllarda tez çalışmaları olarak da yayımlanmaktadır. Bu bağlamda, mekânı anlama ve anlamlandırmaya yönelik tez ve makale çalışmaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu gelişmeler şehir coğrafyası derslerine de yansımaktadır. Arazi kullanımıyla ilgili güncel çalışmaların daha görsel ve etkili anlatımı için Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Uzaktan Algılama (UA) yöntemlerinin coğrafyacılar tarafından etkin bir şekilde kullanıldığı çalışmalara olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Bu nedenle, uygulamalı şehir coğrafyası eğitimi giderek daha önemli bir hâle gelmektedir. Harita, Şehir ve Bölge planlama alanlarındaki analizlerin yorumlanması, jeoloji, jeomorfoloji, iklim, bitki örtüsü, akarsu ve göller gibi fiziki coğrafya unsurları ile şehirlerin demografik yapısı, arazi kullanımı, eğitim, sağlık, pazarlama, ticaret, ulaşım, kültür, sosyal ve idari yapısının bir bütün olarak ele alınmasını gerektirir. Bu bütüncül yorumlamayı yapacak olanlar da coğrafyacılarıdır. Dolayısıyla bir yerleşim biriminin doğal ve beşerî özelliklerini birçok boyutuyla ele alan coğrafya disiplini, şehirlerin kuruluş ve gelişim süreçlerinin daha sağlıklı bir şekilde planlanması ve olası zararların en aza indirilmesi açısından hayati öneme sahiptir.

Sonuç olarak, şehir coğrafyası çalışmalarına ve eğitimine verilecek önem, günümüz şehirleri ve sorunlarına kalıcı ve anlaşılır çözümler sunma potansiyeline sahiptir.

Kaynakça

- Akınoğlu, O. (2013). *Coğrafya Eğitimi ve Toplum*. Marmara Coğrafya Dergisi (13), 25-48.
- Akkan E. (1998). *Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin Kuruluşunun 60. Yıl Dönümünde Coğrafya Bölümü. Türkiye’de Sosyal Bilimlerin Gelişmesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sempozyumu*. 24-26 Nisan 1996. Bildiriler, S: 295-313, Ankara.
- Babacan Ş. (2022). *Coğrafya Bölümü Lisans Öğretim Programına İlişkin Bir Değerlendirme “Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği”*. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 12(2), 445-458.
- Bilgili, M. ve Kocalar, A. O. (2020). *Coğrafya Nedir? Liberal Düşünce Dergisi*, 25(99), 145-162.
- Ceylan, M. A. ve Demir, Ş. (2020). *Türkiye’de Şehir Coğrafyası Araştırmalarına Genel Bir Bakış. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı,13, No.70, 216-241.
- Efe, R. (1997) *Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metod ve Teknikler*. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:1, S.135-149, İstanbul.
- Engin, İ. Akbaş, Y. ve Gençtürk, E. (2003). 1. *Coğrafya Kongresinden Günümüze Liselerimizde Müfredat Programlarındaki Değişimler*. Milli Eğitim Dergisi, Sayı:157, Ankara.
- Erinç, S. (1973). *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türkiye’de Coğrafya. Elli Yılda Coğrafya*. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları: 11. 62 S. Ankara.
- İncekara, S. (2009). *Uluslararası Alanda Coğrafya Eğitimi Araştırmaları ve Türkiye’den Örnekler: Mevcut Durum ve Gelecek Yönler*. Doğu Coğrafya Dergisi, 0(21), 123 - 136.
- İncekara, S. (2007). *Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminde Uluslararası Eğilimler ve Türkiye Örneği*. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:16 S;109-130.
- İzmir R. (1976). *Türkiye’de Son Yarım Yüzyıl İçinde Coğrafya Alanında Gelişmeler*. 50. Yıl Konferansları. S:29-44. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayın No: 257.
- Karabağ, S. ve Şahin, S.(2007). *Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi*. Gazi Kitabevi 1. Baskı, S.326.
- Kızılçaoğlu, A. (2006). *İlköğretimin İlk Kademesinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:14, S.81-106, İstanbul.
- Köşker, N., Şahin, S., Karabağ, S., Şahin, B., Öner, S., Kırkeser, S., Yiğit -Özüdoğru, H., Göcen, C. ve Bozkır D. (2022) *Coğrafya Eğitimi; Coğrafya Dersi Öğretim Programları*. Eitörler; Servet Karabağ, Salih Şahin ve Bahaddin Şahin. E- Kitap, Pegem Akademi Yayınevi, S:238. Ankara.
- Koçman A. (1999). *Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları*. Ege Coğrafya Dergisi S: 10, S: 1-14. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. İzmir.
- Özey, R. (2019). *Geçmişten Günümüze Coğrafya Eğitimi*. İkinci Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı, 3-5 Ekim, Eskişehir.
- Tanrikulu, M. (2018). *Türkiye’de Coğrafyacı ve Coğrafya Eğitimcisi İkileminde Coğrafya Bilimi*. Tücaum 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu 3-6 Ekim 2018 /3-6 October 2018, Ankara.
- Taş, H. İ. (2007). *Coğrafya Eğitimi*. Aktif Yayınevi, Sayfa 223.

- Ünlü, M. (2001). *İlköğretim Okullarında Coğrafya Eğitim ve Öğretimi*. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:4, S.31-47, İstanbul.
- <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10036> Erişim tarihi: 10.02.2025
- <http://llp.marmara.edu.tr/ProgramTanitim/fen-edebiyat-fakultesi/cografya-29-33-0> Erişim Tarihi: 2022
- <https://cog-fef.marmara.edu.tr/lisans-programi/mufredat> Erişim Tarihi: 10.02.2025
- [https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=2214&birim=cografya__doktora_programi__\(orgun_ogretim\)](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=2214&birim=cografya__doktora_programi__(orgun_ogretim)) Erişim Tarihi: 10.02.2025
- <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=1097> Erişim Tarihi: 10.02.2025
- [https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=1763&birim=cografya__tezli_yukse_lisans_programi__\(orgun_ogretim\)](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=1763&birim=cografya__tezli_yukse_lisans_programi__(orgun_ogretim)) Erişim Tarihi: 10.02.2024
- <http://cografya.ege.edu.tr/> Erişim tarihi: 25.01.2024
- [https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=1763&birim=cografya__tezli_yukse_lisans_programi__\(orgun_ogretim\)](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/program?id=1763&birim=cografya__tezli_yukse_lisans_programi__(orgun_ogretim)) Erişim Tarihi: 10.02.2025
- [https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=2214&birim=cografya__doktora_programi__\(orgun_ogretim\)&yil=2024](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=2214&birim=cografya__doktora_programi__(orgun_ogretim)&yil=2024) Erişim Tarihi: 10.02.2025
- <https://cografya.ege.edu.tr/files/cografya/icerik/2022-2023cografyabolmetimplanı.pdf> Erişim Tarihi: 10.02.2025
- http://bbs.ankara.edu.tr/Ders_Planı.aspx?bno=1653&bot=250
- http://dosya.marmara.edu.tr/fe/f/cog/haftalık%20ders%20programı/ders_2018.pdf Erişim tarihi:25.06.2020
- <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1097&yil=2017> Erişim Tarihi: 10.02.2025
- [https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1763&birim=cografya__tezli_yukse_lisans_programi__\(orgun_ogretim\)&yil=2024](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1763&birim=cografya__tezli_yukse_lisans_programi__(orgun_ogretim)&yil=2024) Erişim Tarihi: 10.02.2025
- http://bbs.ankara.edu.tr/Ders_Bilgileri.aspx?dno
- <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlence/?id=604535&bid=1763> Erişim Tarihi:10.02.2025
- https://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?qu=%C5%9Fehir+co%C4%9Frafyas%C4%B1 Erişim Tarihi: 10.02.2025
- [https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlencekonubaslik/?id=816907&bid=1097&birim=cografya__lisans_programi__\(orgun_ogretim\)](https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlencekonubaslik/?id=816907&bid=1097&birim=cografya__lisans_programi__(orgun_ogretim)) Erişim Tarihi: 10.02.2025
- <https://ebp.ege.edu.tr/DereceProgramlari/Ders/2/4803/258670/735442/1> Erişim Tarihi: 07.02.2025

Extended Abstract

Aim and Scope

Urban geography is a discipline that analyzes human activities in physical space and examines the social, economic, and environmental dynamics of cities. This study aims to evaluate how urban geography education is provided in the geography departments of universities in Turkey, the historical development of the curriculum, and its current state. As part of the study, the curricula of geography departments in Faculties of Arts and Sciences and other relevant faculties, as well as geography programs in social sciences institutes, have been analyzed. Textbooks, academic sources, and educational programs form the basis of this research.

Methods

In this study, the content of urban geography courses in Turkey has been analyzed in detail through qualitative analysis. Topics such as historical evolution, urban planning, urban sociology, economy, environment-city relations, geopolitics, and geographic information systems have been examined. In addition to theoretical knowledge, field studies, applied teaching methods, and internship opportunities have also been explored. Data were collected from the official websites of universities and through academic interviews. One of the limitations of the study is that some universities do not provide open access to their curricula. Additionally, due to the increase in the number of geography departments from 38 in 2018 to 53 today, curriculum updates have been necessary. While most universities established after 2008 offer a more limited undergraduate

curriculum, well-established universities provide more detailed and comprehensive urban geography courses.

Findings

At the undergraduate level, urban geography courses are generally covered within human geography or settlement geography courses. In later academic periods, urban geography topics are discussed under headings such as urban functions, land use, and urban development. At the graduate level, urban geography is divided into more specific topics and studied in greater depth. It has been observed that after the 2000s, the number of courses related to urban geography in universities increased, the curriculum was updated, and urbanization processes were addressed in a more multidimensional manner. The urban geography curriculum in Turkey aims to equip students with the ability to understand urbanization processes, analyze urban issues, and develop solutions. The course content includes topics such as the emergence of cities, growth dynamics, urban problems, urbanization processes in both global and local contexts, environmental impacts, and sustainability. This curriculum enables graduates to pursue careers in urban planning, environmental policies, and urban development.

Conclusion

The study reveals that geography departments in Turkey offer a broad range of content related to urban geography and that graduates are well-equipped to conduct studies on urban issues. However, it is recommended that more applied projects and field studies be included in urban geography education. By applying theoretical knowledge in practice, students will be able to analyze urbanization processes and challenges more effectively. Expanding the presence of urban geography education in curricula is a critical factor for the sustainable development of cities and holds strategic importance in terms of the educational policies and planning of geography departments.